

Robert M Solow:

The Labor Market as a Social Institution

Robert Solow är väl mest känd för sina banbrytande insatser inom tillväxtteorin, men sedan många år är han också etablerad som ledande arbetsmarknadsekonom. Inom arbetsmarknadsekonomi har han bland annat gjort viktiga insatser inom teorin för effektivitetslönesättning. Baserat på i första hand sociologiska och psykologiska resultat har denna teori under senare år utvecklats mot att mer handla om den "rättvisa" lönen och ett mer allmänt begrepp inom den engelskspråkiga litteraturen är numera *fair-wage-effort hypothesis*.

Inom detta område har Robert Solow publicerat en bok *The Labor Market as a Social Institution* (Basil Blackwell, 1990, 116 s) som är resultatet av tre föreläsningar som Solow gav vid Berkeley-universitetet 1989. I den första föreläsningen, "circumstantial evidence", försöker Solow visa att man inte kan behandla arbetsmarknaden som andra marknader, då arbetsmarknaden är starkt beroende av rättvisöverbäganden. Den andra föreläsningen, "persistent unemployment", behandlar effektivitetslöne- och insider-outsider-teorierna samt analyserar den bestående arbetslösheten. Solow försöker också förklara varför arbetslösa inte bjuder under på arbetsmarknaden för att locka arbetsgivaren till anställning. Den tredje föreläsningen, "implications for practice" ger exempel på ekonomier som upplevt jämvikt vid helt olika arbetslöshetsgrader. Denna sista föreläsning är också politikinriktad.

Boken ger i grunden inte någon ny syn på arbetsmarknaden men är i många avseenden mycket insiktsfull och borde kunna stimulera fortsatt forskning inom området. Men boken bör inte läsas enbart av arbetsmarknadsekonomer; alla ekono-

mer som betraktar arbetsmarknaden med marshallianska ögon, dvs som enbart en fråga om utbud och efterfrågan, bör läsa boken.

Rättvisetänkande

Varför kan man inte betrakta arbetsmarknaden som man betraktar andra marknader, t ex marknaden för fisk? En orsak är att agenterna på arbetsmarknaden har olika uppfattningar om vad som är rättvist. Solow hävdar att det faktum att man vid bestämningen av priset på arbetskraft i så hög utsträckning hänvisar till rättvisa är i sig ett skäl till att arbetsmarknaden skiljer sig från andra marknader. Men precis som en arbetare inte vill erbjuda en arbetsgivare sina tjänster om löneerbjudandet betraktas som orättvist kan ju en fiskare som kommer med sin fångst till fiskauktionen betrakta det erbjudna priset som orättvist, i synnerhet om den som sålde för en timme sedan fick ett högre pris. Han kan då välja en annan hamn där priset förhoppningsvis är högre. Alla marknader har således sitt inslag av rättvisetänkande. Men ingen annan marknad är så genomsyrad och styrd av rättvisöverbäganden som arbetsmarknaden. En annan observation som belyser rättvisenormernas betydelse är att företagens löneförhandlare utbildas att ta hänsyn till rättvisa och till uppfattad rättvisa. Risker är annars att moralen församras med låg produktivitet som följd eller att anställda säger upp sig.

Det moderna samhället är i hög grad uppbyggt kring social status och självkänsla och dessa begrepp är starkt förknippade med yrke och inkomst. Hari ligger också en betydande skillnad gentemot andra marknader. En anställning och den inkomst som denna ger är helt enkelt inte ekvivalent med en uppsättning konsumtionsvaror. Men laroboken behandlar ändå arbetsutbudet och lönen som om detta var fallet. Om man erkänner att social status och självkänsla är beroende av

lön och sysselsättning underkänner man också den traditionella läroboksbehandlingen av arbetsmarknaden.

Bestående arbetslöshet

När det gäller förklaringen av den bestående arbetslösheten tar Solow utgångspunkt i de teorier som kan sägas behandla arbetsmarknaden som en samhällig institution. De två teorier som kan inordnas under denna rubrik är effektivitetslöneteorin och insider-outsider-teorin. De har också det gemensamt att de utgör en valteoretiskt baserad bestämning av ofrivillig arbetslöshet. Båda teorierna kan utsättas för samma typ av kritik och Solow föreslår sätt att komplettera dessa.

Effektivitetslöneteorin ger ett bra exempel på att arbetsmarknaden inte är som andra marknader då ju arbetsanskränningen enligt teorin är beroende av lönen. Eftersom lönen har en dubbel roll, dels som faktor som påverkar produktiviteten, dels som en kostnadsfaktor, kan lönen inte klarera marknaden på det vanliga sättet. Det är just detta arbetsmarknadens drag av samhällig institution som gör att den genererar en ur samhällets synvinkel för låg sysselsättningsnivå.

Insider-outsider-teorin bygger på att det finns erfarna arbetare i företagen (insiders) som inte är perfekt utbytbara mot andra arbetare, tex arbetslösa arbetare som finns tillgängliga på arbetsmarknaden (outsiders). "Insiders" har möjlighet att generera en ränta från företagen på grund av bristen på utbytbarhet och för att de är mer produktiva än "outsiders". Om "insiders" vidare kan hålla samman och stå emot företagets vilja att anställa "outsiders" kan räntan stiga ytterligare.

Även under dessa antaganden är det uppenbart att bestående arbetslöshet uppstår. Lönen hamnar ovanför den nivå som är förenlig med full sysselsättning och "insiders" inneboende förhandlingskraft gör att konkurrensen från de arbetslösa inte driver ner lönenivån.

Båda modellerna kan således generera bestående arbetslöshet men av helt olika orsaker. I båda fallen är det emellertid arbetsgivaren som motstår erbjudandena om anställning till lägre lön från de arbetslösa. Enligt effektivitetslöneteorin vill inte arbetsgivaren anställa en arbetslös ens till sänkt lön på grund av att en lägre lön skulle sänka ansträngningen. Enligt insider-outsider-teorin har arbetsgivaren inget intresse av att anställa "outsiders" då "insiders" kan förväntas trakassera dessa om inte annat så för att dessa har orsakat lönesänkningar. Därigenom kommer produktiviteten att falla. Skulle vidare alla "insiders" ersättas av "outsiders" skulle företaget gå miste om de förras överlägsna erfarenhet.

Men Solow tror inte fullt ut på dessa historier. Varför, frågar han sig, ser man inte några tendenser till att de arbetslösa ens försöker att konkurrera om tillgängliga jobb genom att erbjuda sig att arbeta till lägre lön? Även om ryktet sprids att företagen inte anställer, kostar det ändå inte mycket att försöka och man har ju mycket att vinna om man lyckas. Solow efterlyser således en modell som kan förklara denna ovilja från de arbetslösas sida att aktivt bjuda på de jobb som finns.

Sociala normer

Ett svar på detta skulle kunna vara att det existerar en social norm som förbjuder de arbetslösa att bjuda under. Underbjudande kan ju uppfattas vara socialt förnedrande. Denna enkla förklaring strider naturligtvis i grunden mot ekonomers tro på det allennärådande egenintresset. Motvilja att bjuda under motverkas också av arbetslöshetsersättning och andra samhallsåtgärder.

Solow vidareutvecklar sedan dessa tankegångar och med hjälp av enkel spelteori byggd på fångens dilemma visar han att det kan vara rationellt ur individens synvinkel att följa en sådan samhällig norm. En jämvikt med icke-underbju-

dande är en av flera möjliga lösningar. Modellen är emellertid inte speciellt utarbetad och Solows syfte är begränsat till att visa att en ekonomi kan vara i jämvikt med ett flertal olika bestående arbetslöshetsgrader och lönenivåer. Den bestående arbetslösheten är ofrivillig och kan bekämpas med ekonomisk politik.

Solows argumentation är inte i alla avseenden helt övertygande och som kritik skjuter den vid sidan av målet. Den samhällseliga normen att inte bjuda under bör på en arbetsmarknad där "insiders" styr (via facket eller ej) snarast uttryckas i att den enskilde inte vågar bjuda under på grund av hotande trakasserier. Detta är således helt i linje med insider-outsider-teorin. (Se Lindbeck & Snower [1988a], [1986b, kap 5].) Man är därför lite förvånad över att Solow tar upp avsaknaden av underbidande som en kritik också mot insider-outsider-teorin. Anställning av en arbetslös skulle kunna leda till spänningar med de redan anställda om den arbetslöse ersätter någon tidigare anställd eller om löneläget pressas.

I resonemanget bortses också från trygghetslagstiftningen. Solow frågar sig varför företaget inte anställer en arbetslös till lägre lön och avskedar en redan anställd. Ett enkelt svar är att detta strider mot lagstiftningen på arbetsmarknader i många länder då ju rimliga uppsägnings-skäl måste anges. För utvecklade välfärdsekonomier borde detta vara en självklar utgångspunkt om man ska diskutera orsaker till oviljan att bjuda under. Det skulle knappast löna sig för en arbetslös att erbjuda sina tjänster till lägre kostnad om han vet att företaget är låst av trygghetslagar att inte ersätta någon redan anställd.

Arbetslöshetsnivåer

Den viktigaste slutsatsen från kapitel 2 är existensen av multipla jämviktsarbetslöshetsnivåer. Kapitel 3, "implications for practice" börjar med exempel på att eko-

nomier i jämvikt i realiteten uppvisar ett flertal arbetslöshetsnivåer. Som indikation på detta diskuteras det faktum att arbetslösheten i flera europeiska länder varit allt mellan 3 och 9 procent utan att inflationstakten varierat vilket skulle varit nödvändigt för att hävda att ekonomin varit i ojämvikt vid dessa olika arbetslöshetsnivåer.

Kapitlet i övrigt är politikinriktat. Här diskuterar Solow en lång rad möjliga åtgärder såsom utvidgade lärlingssystem för att få "outsiders" på arbetsmarknaden, temporär inkomstpolic, metoder att förmå fackföreningar att beakta arbetslösa medlemmars intressen, vinstdelning m.m. Solow varnar dock för vissa åtgärder avsedda att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt. Sådana åtgärder kan leda till motstånd från arbetstagare och därmed visa sig opraktiska. Vidare kan de strida mot intressen hos dem som redan har arbete, då ju dessa är måttligt intresserade av atomistisk konkurrens.

Solow har själv invändningar att göra mot de förslag som han presenterar. Förslagen är inte heller speciellt genomarbetade eller diskuterade i detalj. Detta är knappast heller syftet. Detta är snarare att ange vissa riktlinjer för en framtida politikinriktad forskning.

Hela boken kan för övrigt betraktas som en stimulans för fortsatt forskning snarare än som en presentation av nya forskningsresultat. Detta följer av det faktum att boken är baserad på föreläsningar. En stor fördel med detta är att boken blir tillgänglig för en större läsekrets av ekonomer än arbetsmarknadsekonomer. Detta förstärks vidare av Solows förmåga att uttrycka sig klart och stimulerande utan överdrivet utnyttjande av facktermer.

*Docent PER LUNDBORG
Industriens utredningsinstitut
Stockholm*

Referenser

Lindbeck, A & Snower, D, [1988a], "Coope-

ration, Harassment, and Involuntary Unemployment: An Insider-Outsider Approach". *American Economic Review*, Vol 78, s 167-188.

Lindbeck, A & Snower, D, [1988b], *The Insider-Outsider Theory of Employment and Unemployment*. MIT Press, Cambridge, MA, London, England.